

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Мельнікова О. О.

У статті розглядаються інформаційні технології, які набувають дедалі більшого значення у сучасному світі, і майже не залишається сфер, які б не були охоплені інформаційними технологіями. Активний розвиток інформаційних процесів, упровадження нових винаходів, досягнень і технологій у виробничі та управлінські процеси зумовили не лише можливість поступального розвитку нашої держави, але й стали фактором зростання кількості правопорушень та вдосконалення засобів і способів учинення злочинних посягань. Тому розвиток якісних параметрів інформаційного забезпечення правоохоронної діяльності набуває дедалі більшого значення. Воно відкриває нові можливості для запобігання злочинності, а також сприяє ефективному й точному прийняттю рішень із метою розкриття злочинів.

Розвиток інформаційних систем в Україні на сучасному етапі, на жаль, поки що перебуває на низькому рівні, оскільки впроваджені інформаційні системи ще не здатні в повному обсязі реалізувати своє призначення у процесі діяльності правоохоронних органів.

У сьогоденних реаліях неможливо собі уявити ефективну роботу правоохоронних органів без використання сучасних інформаційних технологій. Величезна кількість статистичної, аналітичної та довідкової інформації використовується в діяльності судових органів, прокуратури, нотаріальних та адвокатських контор, юридичних офісів, і, звичайно ж, в оперативно-розшуковій, слідчій та експертній роботі органів і підрозділів Національної поліції. Для цього застосовують не лише універсальне, але й спеціальне програмне забезпечення. Ті темпи, з якими нові інформаційні технології зараз створюються та впроваджуються в практичну діяльність правоохоронних органів, настільки високі, що іноді навіть фахівці у галузі інформаційних технологій, а тим більше, інші категорії користувачів не встигають оцінити масштаби й глибину всього, що відбувається.

Підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів, яка направлена на протидію злочинності, можливо досягнути шляхом використання сучасних інформаційних технологій. Тому логічним є те, що інформаційні технології широко використовуються різними державними органами, в тому числі і Національною поліцією України.

Ключові слова: правоохоронні органи, аналітична діяльність, інформаційно-аналітична діяльність, протидія злочинності, інформаційні технології, інформаційні процеси.

Melnikova O. O. Organizational and legal foundations of informational and analytical support for the activities of law enforcement agencies

The article examines information technologies, which are gaining more and more importance in the modern world, and there are almost no areas that are not covered by information technologies. The active development of information processes, the introduction of new inventions, achievements and technologies into production and management processes determined not only the possibilities of progressive development of our state, but also became a factor in the increase in the number of offenses and the improvement of means and methods of committing criminal offenses. Therefore, the development of quality parameters of information provision of law enforcement activities is becoming more and more important. It opens up new opportunities for crime prevention, and also facilitates effective and accurate decision-making in order to solve crimes.

The development of information systems in Ukraine at the current stage, unfortunately, is still at a low level, since the implemented information systems are not yet able to fully carry out their purpose in the process of law enforcement activities.

In today's realities, it is impossible to imagine the effective work of law enforcement agencies without the use of modern information technologies. A huge amount of statistical, analytical and reference information is used in the activities of judicial bodies, prosecutor's offices, notaries and lawyers' offices, legal offices, and, of course, in operational-search, investigative and expert work of bodies and divisions of the National Police. For this, not only universal, but also special software is used. The pace at which new information technologies are currently being created and implemented in the practical activities of law enforcement agencies is so high that sometimes even experts in the field of information technologies, and even

more so, other categories of users, do not have time to assess the scale and depth of everything that is happening.

Increasing effectiveness of law enforcement agencies, which is aimed at combating crime, can be achieved through the use of modern information technologies. Therefore, it is logical that information technologies are widely used by various state bodies, including the National Police of Ukraine.

Key words: law enforcement agencies, analytical activity, information and analytical activity, countering crime, information technologies, information processes.

Постановка проблеми. Використання інформаційних технологій може стати головним чинником зміцнення законності, забезпечення обороноздатності країни, соціально-політичної стабільності та розвитку демократичних засад в управлінні державою.

Історико-правовий аналіз досліджуваної проблеми показує, що інформаційне забезпечення правоохоронних органів є важливим елементом їх функціонування. Правоохоронні органи започатковані з моменту створення офіційної правоохоронної діяльності й залежать від рівня розвитку правових норм та механізмів їх реалізації.

Розвиток інформатизації діяльності правоохоронної системи держави в Україні відбувалося відповідно до загальноєвропейських та світових тенденцій. Її початок припав на XVIII-XIX ст., а максимального рівня досягнув у XX - XXI ст.

Поняття «інформаційно-аналітична робота правоохоронних органів» розглядають: по-перше, як елемент організації правоохоронної діяльності, тобто пошук, збирання, оцінка, аналіз, узагальнення даних, необхідних для прийняття управлінського чи оперативного рішення; по-друге, як засіб отримання інформації під час протидії злочинності. Інформаційно-аналітична робота правоохоронних органів - це передбачена законодавством України й урегульована відомчими нормативними актами система заходів, спрямованих на збір, обробку, узагальнення, аналіз, зберігання та використання інформації, зокрема обмеженого доступу, що має значення для вирішення завдань ОРД і досудового розслідування, в інтересах кримінального судочинства, безпеки громадян, суспільства і держави.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Серед українських дослідників проблематики інформаційної складової функціонування правоохоронних виокремимо науковий доробок зарубіжних й вітчизняних науковців: І.В. Арістової, О.М. Бандурки, В.П. Бахіна,

Р.С. Белкіна, В.В. Бірюкова, І.О. Воронова, В.І. Галагана, В.Г. Гончаренка, І.В. Горошка, Е.О. Дідоренка, І.Б. Денисової, О.М. Джужи, М. П. Дубініна, В.Р. Женіла, В.Ю. Журавльова, В.А. Журавля, В.П. Захарова, А.В. Іщенко, К.Ю. Ісмайлова, С. Я. Казанцева, Р.А. Калюжного, І.П. Катеринчука, Д.Й. Никифорчука, Н.С. Карпова, Ю.Ю. Орлова, Н.І. Клименка, В.П. Кувалдіна, В.С. Кузьмічова, О.І. Козаченка, В.О. Коновалової, В.С. Овчинського, І.М. Паршина, Н.С. Павлюченка, М.А. Погорецького, А. Л. Полежаєва, О. М. Різника, О.В. Рибальського, Б.Г. Розовського, Е.В. Рижкова, М.В. Салтевського, В.Г. Самойлова, В.П. Столбового, О.Г. Фролової, І.Ф. Хараберюша, О.М. Чистолінова, В.Ю. Шепітька, Г.О. Юхновець та ін.

Указаними науковцями досліджувались теоретичні і прикладні аспекти використання сучасних інформаційних технологій у правоохоронній діяльності щодо протидії окремим видам злочинів; проблемні питання підготовки фахівців у галузі інформаційних технологій для органів Національної поліції України; актуальні питання підвищення якості інформаційно-аналітичної підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції та інше, але, мабуть, з деяких причин не все набуло практичного застосування.

Динаміка сучасного розвитку інформаційного суспільства загалом і системи правоохоронної діяльності зокрема, змушує поглиблювати дослідження вказаної проблеми, яка недостатньо проаналізована в науковому середовищі.

Мета дослідження: виходячи з вивчення історичних передумов, аналізу чинного законодавства та практичної діяльності правоохоронних органів взагалі і Національної поліції України зокрема, дослідити використання інформаційних технологій правоохоронними органами у своїй діяльності.

Виклад основного матеріалу. Стрімкий розвиток інформаційних технологій охоплює майже всі сфери суспільного життя, і правова сфера, зокрема сфера правопорядку, не є виключенням. Даний процес є важливим явищем, оскільки значно спрощує життя людей, дозволяючи проводити операції, пов'язані з інформацією, не докладаючи суттєвих зусиль.

Сучасні гаджети дозволяють повністю перенести кабінетну роботу в будь-яке зручне місце та без проблем передавати інформацію у різних формах: від звичайних текстових повідомлень, документів до складних розрахунків, зображень і відеофайлів.

Водночас науковці [1] звертають увагу на те, що разом із широкими перспективами ці новації при застосуванні їх у правоохоронній діяльності створюють певні проблеми в дотриманні конфіденційності та таємності зберігання інформації, отриманої негласним шляхом під час використання цих гаджетів. При вирішенні питання «По яких каналах передавати таку інформацію?», треба пам'ятати, що система способів захисту інформаційного простору включає в себе правові прийоми, які полягають у створенні адміністративно-правових і кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за несанкціоноване використання даних.

Тобто, перш за все необхідно правове закріплення цього процесу, а також розроблення алгоритму дій оперативних працівників щодо збирання, накопичення, оброблення, узагальнення та збереження отриманої інформації. При цьому, знов таки, потрібно використовувати комп'ютерну техніку.

Застосування засобів комп'ютерної техніки навіть у найбільш складних формах, заснованих на використанні методів «штучного інтелекту» аж ніяк не означає, що слідчий або оперуповноважений стають бездумними виконавцями рішень, що приймаються комп'ютером.

Результативність діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю безпосередньо залежить від якісного, своєчасного і достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення цієї діяльності. У нормативно-правових актах і науковій літературі поряд із терміном «інформаційно-аналітичне забезпечення» часто вживаються терміни «інформаційне забезпечення», «інформаційно-аналітична діяльність», «інформаційно-аналітична робота», «аналітична робота», «кримінальний аналіз», «модель поліцейської діяльності, керованої аналітикою» тощо [2; 3; 4.; 5; 6; 7].

Термін «аналітичний» означає «стосується аналізу», заснований на застосуванні аналізу, тому можна використовувати словосполучення «аналітична робота» і «аналітична діяльність» як тотожні слову «аналіз» [8, С. 17].

У науковій літературі інформаційне забезпечення діяльності правоохоронних органів визначається як комплекс заходів, що здійснюються різними підрозділами правоохоронних органів, спрямованих на отримання з гласних і негласних джерел криміналістичної, оперативної та процесуальної інформації, її фіксацію, зберігання, обробку, аналіз, а також використання первинних і збагачених даних із метою виконання слідчими

та оперативними підрозділами покладених на них функцій [9].

Інформаційно-аналітична діяльність - це сукупність дій на основі концепцій, методів, засобів, нормативно-методичних матеріалів для збору, накопичення, обробки та аналізу даних з метою обґрунтування та прийняття рішень [10, с. 242]. Інформаційно-аналітичне забезпечення - це процес створення оптимальних умов задля задоволення інформаційних потреб та реалізації посадових обов'язків органів державної влади на основі формування та використання інформаційних ресурсів.

Метою інформаційно-аналітичного забезпечення правоохоронних органів є створення умов для прийняття ефективних державних управлінських рішень [11, с. 8].

Інформаційно-аналітичне забезпечення підрозділів Національної поліції України має три взаємопов'язані компоненти:

1) інформаційні системи, у межах яких здійснюється збирання, накопичення, системне опрацювання, зберігання й надання споживачу необхідної інформації;

2) аналітична робота, що полягає у здійсненні комплексу організаційних заходів і методичних прийомів та опрацюванні й синтезі наявної оперативної та іншої інформації;

3) управлінська діяльність, яка забезпечує прийняття необхідних рішень щодо стратегії й тактики протидії злочинності [12].

Під інформаційно-аналітичним забезпеченням розуміється комплекс заходів щодо збирання, отримання, зберігання, користування, обробки та накопичення інформації з подальшим її аналізом з метою прогнозування або підведення підсумків діяльності і корегування залежно від цього подальших управлінських рішень.

Варто зауважити, що інформаційно-аналітична діяльність та її результати є ключовими не тільки для ефективного управління органами поліції, а й для розроблення та реалізації різних програм протидії злочинності, перспективного моделювання правоохоронної та правозастосовної діяльності у конкретних соціально-економічних і демографічних умовах та з урахуванням даних оперативної обстановки. Це сприяє управлінню органами поліції як складною правоохоронною системою в мінливому соціальному середовищі, оптимізації самої системи та своєчасному розподілу її ресурсів.

Усе це неможливе без розвитку інформаційно-технологічного забезпечення в управлінні,

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

яке має бути постійним, безперервним, у режимі моніторингу [13, с. 209]. Відсутність єдиних стандартів та класифікаторів для забезпечення функціонування інформаційних, інформаційно-телекомунікаційних систем призводить до розрізненості форматів накопичення та зберігання інформації, неможливості реалізації принципу інтероперабельності інформаційних ресурсів.

Використовуються морально застарілі технології обробки і передачі інформації та ІТ-продукти, які побудовано на технологіях різних генерацій, що призводить до нескоординованих витрат матеріально-технічних і часових ресурсів, проблем при локальному пошуку даних, так і при обміні інформацією із зовнішніми ресурсами.

Утворено значну кількість різноформатних інформаційних баз (банків) даних і картотек та дрібних обчислювальних центрів, що значно ускладнює систематизацію, зберігання та аналітичну обробку інформації, як наслідок відсутність достовірних статистичних відомостей про ефективність реалізації підрозділами поліції завдань, віднесених до сфер їх відповідальності, що в свою чергу унеможлиблює як належне перспективне прогнозування, так і оперативне прийняття дієвих управлінських рішень.

ІТ-інфраструктура МВС (серверне обладнання, системи зберігання даних, телекомунікаційна інфраструктура) будувалась без додержання принципів уніфікації обладнання та програмних засобів, що ускладнює можливість оперативного конфігурування у випадку появи нових ресурсів. Існуюча архітектура унеможлиблює синхронізовані дії електронних інформаційних ресурсів, є технічно складною, і відповідно, негативно впливає на якість інформації та оперативність її отримання користувачами.

Збільшення кількості інформаційних процесів, які виникають під час діяльності Національної поліції істотно впливають на рівень їх адаптивності до нових умов, потребує удосконалення порядку контролю за управлінськими процесами, суттєво впливає на організацію систематизації та аналізу інформації. Вирішення цих викликів полягає у застосуванні широкої автоматизації управлінських процесів у сферах відповідальності органів системи МВС, у тому числі щодо ідентифікації та верифікації особи, екстреної допомоги населенню при надзвичайних ситуаціях, реагування на адміністративні та кримінальні правопорушення, інше.

До цього часу залишається неузгодженою архітектура взаємодії між інформаційними,

інформаційно-телекомунікаційними системами, бракує стандартизованих інтеграційних інтерфейсів для обміну даними. Такий стан справ унеможлиблює отримання оперативних даних з інших електронних реєстрів для виконання завдань, віднесених до компетенції органів Національної поліції. Подібні недосконалості створюють умови для потенційного нераціонального використання фінансових ресурсів.

Як визначалося вище, інформаційне забезпечення складається з трьох взаємопов'язаних компонентів:

1) інформаційних систем, у межах яких здійснюється збір, накопичення, системна обробка, зберігання й видача споживачу необхідної криміналістичної, оперативної, процесуальної та іншої інформації;

2) аналітичної роботи, що полягає у здійсненні комплексу організаційних заходів і методичних прийомів з обробки та синтезу наявної криміналістичної, оперативної, процесуальної та іншої інформації;

3) управлінської діяльності, яка забезпечує прийняття необхідних рішень щодо стратегії й тактики протидії злочинності [14].

Інформаційні системи - це організаційно-технічні системи, в яких реалізуються технології обробки інформації з використанням технічних і програмних засобів [9, с. 352]. До складу інформаційних систем можуть входити інформаційні підсистеми, які містять банки даних, поєднані технологією обміну інформацією. Неабияке значення в аналітичній роботі мають аналітичні схеми. Формуються вони у складних багатоепізодних справах, пов'язаних із діяльністю організованих злочинних груп, за розслідування яких доводиться встановлювати способи вчинення злочинів, визначати складні зв'язки, які взаємно пересікаються між окремими учасниками злочину.

У багатьох країнах світу, в тому числі і в Україні, інформаційні технології набувають значення у діяльності різних правових інститутів. Так, вже зараз можна скористатися таким сервісом як «Електронний суд», що забезпечує обмін процесуальними документами, або онлайн замовити в Міністерстві внутрішніх справ довідку про відсутність судимості, звернутися до органів державної влади та місцевого самоврядування через вебсайт чи електронну пошту тощо. Інформаційні технології також широко використовуються й у діяльності Національної поліції України, тому важливим є більш детальне вивчення цього питання.

Для того, щоб визначити способи використання інформаційних технологій правоохоронними органами взагалі та Національною поліцією України зокрема, необхідно визначити поняття «інформаційні технології». Так, ст. 1 Закону України «Про національну програму інформатизації» визначає інформаційну технологію як «цілеспрямовану організовану сукупність інформаційних процесів із використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість обробки даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування» [15]. Тобто дану категорію слід розуміти як сукупність засобів, способів управління, нагромадження, оброблення і передачі інформації.

Сучасні дослідники виділяють п'ять основних видів інформаційних технологій:

1) інформаційна технологія обробки даних, сутність якої полягає у вирішенні задач, алгоритми рішень яких відомі і для вирішення яких є всі необхідні дані. Основним завданням даної технології є підвищення ефективності роботи шляхом її автоматизації;

2) інформаційна технологія управління, яка слугує для інформаційного обслуговування осіб, пов'язаних із прийняттям управлінських рішень;

3) інформаційна технологія автоматизованого офісу, призначення якої - організація і підтримка комунікації як усередині організації, так і поза нею на базі комп'ютерних мереж та інших сучасних засобів передачі даних;

4) інформаційна технологія підтримки прийняття рішень, призначенням якої є допомога суб'єкту управління приймати рішення шляхом завдання вхідних даних про об'єкт управління;

5) інформаційна технологія експертних систем, яка заснована на використанні штучного інтелекту і яка надає можливість отримання консультацій з питань, про які в цих системах накопичені дані [14].

Поряд із терміном «інформаційне забезпечення» вживається дефініція «інформаційно-аналітичне забезпечення», під яким В. Г. Хахановський розуміє кількісне (консолідація масивів інформації у вигляді баз і банків даних, упорядкування, систематизація), а також якісно-змістовне перетворення криміналістичної, оперативної та процесуальної інформації (продукування нових знань, прийняття управлінських рішень) на базі інформаційної аналітики [17].

Головним завданням інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності правоохоронних органів є систематичне і своєчасне надходження

в підрозділи досудового розслідування достовірної криміналістичної, оперативної та процесуальної інформації.

У теорії та практиці правоохоронної діяльності вживається також термін «моніторинг» (від англ. *monitoring*, із лат. *monitor* - той, що наглядає і нагадує) - комплекс досліджень (спостереження, аналіз та інші методи пізнання) і контролю за станом чи процесами певного середовища прикладної системи, метою якого є попередження про появу шкідливих, небезпечних чи бажаних факторів (явищ) для існування цієї системи [9, с. 353]. На теренах вітчизняної науки дедалі частіше поряд з інформаційно-аналітичним забезпеченням говорять про кримінальний аналіз.

Кримінальний аналіз є специфічним видом інформаційно-аналітичної діяльності правоохоронних органів, який полягає у перевірці та оцінці інформації, її інтерпретації, установленні зв'язків між даними, що отримуються в процесі виявлення, припинення та розслідування злочинів і мають значення для ОРД й досудового розслідування, з метою їх використання правоохоронними органами і судом, подальшого проведення оперативного, тактичного і стратегічного аналізу.

Розглянемо тепер поняття «інформаційно-аналітична робота», яку в науковій літературі розглядають, по-перше, як елемент організації розслідування злочинів, тобто пошук, збирання, оцінка, аналіз, узагальнення даних, необхідних для прийняття управлінського чи оперативного рішення; по-друге, як засіб отримання інформації під час розслідування злочинів [18].

Інформаційно-аналітична робота правоохоронних органів - це передбачена законодавством України й урегульована відомчими нормативними актами система заходів, спрямованих на збір, обробку, узагальнення, аналіз, зберігання та використання інформації, зокрема обмеженого доступу, що має значення для вирішення завдань ОРД і досудового розслідування, в інтересах кримінального судочинства, безпеки громадян, суспільства і держави.

Вирізняються такі складові елементи поняття інформаційно-аналітичної роботи правоохоронних органів та їх особливості:

1. Інформаційно-аналітична робота правоохоронних органів - це система заходів (процесуальних, криміналістичних, оперативно-розшукових, пошукових, розвідувальних, контррозвідувальних, організаційно-управлінських, технічних, аналітичних тощо), що передбачені законами України та врегульовані відомчими нормативними актами

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

органів, уповноважених на здійснення досудового розслідування та ОРД, які визначають її порядок і умови.

2. Суб'єктами інформаційно-аналітичної роботи у розслідуванні злочинів є слідчі, експертно-криміналістичні, оперативні й інформаційно-аналітичні підрозділи та їх посадові особи і певною мірою інші працівники правоохоронних органів і негласні працівники.

3. Об'єктами інформаційно-аналітичної роботи за розслідування злочинів є фізичні та юридичні особи, корпоративні об'єкти, предмети, документи, речовини, тварини, трупи, приміщення, споруди, ділянки місцевості, мережа Інтернет, інформаційні ресурси, явища, процеси, події, навички, зовнішні дії людини, радіоэфір, трафіки зв'язків абонентів мобільного зв'язку тощо.

4. Механізм інформаційно-аналітичної роботи охоплює низку дій суб'єктів її здійснення (пошук, фіксацію, отримання, обробку, систематизацію, узагальнення, аналіз, прогнозування, зберігання та використання інформації).

5. Предметом інформаційно-аналітичної роботи у розслідуванні злочинів є характерні особливості чи ознаки об'єктів інформаційно-аналітичної роботи, зафіксовані на відповідних носіях або в пам'яті людей, або їх відображення.

6. Основними засобами інформаційно-аналітичної роботи при розслідуванні злочинів є:

- оперативна та криміналістична техніка і спеціальні технічні засоби, призначені для гласного та негласного отримання інформації;

- відповідні апаратно-програмні комплекси (автоматизовані інформаційно-пошукові, експертні та логіко-аналітичні системи тощо) і різні технічні пристрої, за допомогою яких здійснюється обробка, систематизація та аналіз оперативно-розшукових та інших відомостей фактографічного та криміналістичного характеру. Важливу роль у цьому виконують принципи інформаційно-аналітичної роботи.

До загальних принципів інформаційно-аналітичної роботи у розслідуванні злочинів уходять принципи верховенства права, законності, гуманізму; дотримання прав і свобод людини; поєднання гласних і негласних методів і засобів; високої оперативності (наступальності); всебічності, повноти та об'єктивності; науковості; застосування досвіду і теоретичних знань інших суміжних наук. Спеціальні принципи інформаційно-аналітичної роботи під час розслідування злочинів пов'язані з закономірностями, що виникли із сутності її процесу. До них належать: безперервність

накопичення інформації, системність, узгодженість, варіантність, верифікованість, ефективність тощо.

Основними інформаційними ресурсами, що використовуються в процесі інформаційно-аналітичної роботи, є: - оперативні обліки, які складаються із оперативно-розшукових, оперативно-профілактичних та оперативно-довідкових обліків; - криміналістичні обліки, які складаються з оперативно-пошукових та інформаційно-довідкових колекцій; - банки даних кримінологічної, адміністративної, статистичної інформації; - банки даних інших міністерств, відомств, підприємств, установ та організацій, які не стосуються безпосередньо боротьби зі злочинністю; - банки даних міських і обласних органів влади; - об'єкти надання та отримання охоронних послуг; - оператори мобільного зв'язку; - звернення та заяви громадян, депутатські запити; - засоби масової інформації, зокрема Інтернет.

Заслуговує на увагу розроблення та використання у розслідуванні злочинів автоматизованих робочих місць слідчого (АРМ слідчого «Інсайт»), що містить 12 модулів («Законодавство», «Документ», «Слідчі дії», «Слідча практика», «Науково-технічні засоби», «Судові експертизи», «Криміналістичні методики», «Словник термінів», «Правоохоронні органи та експертні установи», «Навчання», «Бібліографія», «Довідкова корисна інформація»), які можуть використовуватись окремо або комплексно, а також АРМ судових експертів різних експертних спеціальностей (АРМ трасолога, АРМ баліста, АРМ економіста, АРМ фоноскопіста, АРМ дослідження об'єктів інтелектуальної власності тощо), АРМ судді, АРМ обробки та надсилання документів, АРМ секретаря судді, АРМ працівника підрозділу боротьби з наркозлочинністю, АРМ юриста, АРМ юриста-кримінолога, АРМ прокурора [19, с. 455-456].

Кримінальний процесуальний кодекс України регламентує проведення допиту, впізнання у режимі відеоконференції під час досудового розслідування (ст. 232 КПК України) та проведення процесуальних дій у режимі відеоконференції під час судового провадження (ст. 336 КПК України). Основними завданнями інформатизації досудового розслідування на сучасному етапі є:

- збирання, обробка й накопичення якісної та вірогідної інформації в базах даних за всіма напрямками діяльності слідчих, експертно-криміналістичних та оперативних підрозділів;

- забезпечення оперативного доступу користувачів (слідчих та оперативних працівників) до баз даних безпосередньо з робочих місць;

- використання сучасних аналітичних методів обробки криміналістичної, процесуальної та оперативно-розшукової інформації;

- використання ресурсів невідомчих інформаційних систем з метою забезпечення правоохоронної діяльності багатовидовою інформацією;

- визначення перспективних напрямів та тенденцій розвитку сучасної злочинності;

- адаптація наявних положень тактики і методики криміналістики, ОРД та досудового розслідування до умов сучасного інформаційного суспільства;

- розроблення, упровадження та використання спеціального програмного забезпечення.

У науковій літературі управлінську діяльність у системі Національної поліції поділяють на внутрішньосистемну, яка спрямована на упорядкування управлінських відносин, що виникають із питань організації системи та структури органів Національної поліції, та зовнішньосистемну управлінську діяльність, зміст якої зводиться до забезпечення поліцейськими функцій з охорони правовідносин [20, с. 44-45].

Національна поліція України у своїй діяльності по-різному користується інформаційними технологіями, що має відповідне нормативне закріплення. Так, відповідно до ч.1 ст. 26 Закону України «Про Національну поліцію»: «Поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ України» [21].

До складу єдиної інформаційної системи МВС України входить також автоматизована інформаційна система оперативного призначення, яка закріплена наказом МВС України «Про затвердження Положення про автоматизовану інформаційну систему оперативного призначення єдиної інформаційної системи МВС» № 870 від 20.10.2017 [22]. Завданнями даної системи є підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності Національної поліції, забезпечення процесу підтримки управлінських рішень її керівництвом, об'єднання інформації, отриманої в процесі оперативно-розшукової діяльності в єдиній базі даних.

Стаття 27 Закону України «Про Національну поліцію» надає поліції право на безпосередній оперативний доступ до інформаційних ресурсів інших органів державної влади з обов'язковим дотриманням Закону України «Про захист персональних даних», для чого ведеться відповідний електронний архів, в якому фіксуються дії поліцейського з отримання інформації. Відповідно до ч. 2 ст. 214

Кримінального процесуального кодексу України [23], Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань, затвердженого наказом Генеральної прокуратури України № 139 від 06.04.2016 [22]

Національна поліція також використовує Єдиний реєстр досудових розслідувань для збирання, пошуку, зберігання, обліку і узагальнення даних щодо вчиненого кримінального правопорушення та його досудового розслідування. Відповідно до пп. 34 п. 4 Положення про Національну поліцію, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 877 від 28 жовтня 2015р. Національна поліція «використовує та надає іншим правоохоронним органам України доступ до інформаційно-телекомунікаційних систем і банків даних Інтерполу та Європолу, а також вносить до цих банків даних інформацію правоохоронних органів України» [24].

Окремо слід приділити увагу такій автоматизованій системі, як «ЦУНАМІ» (централізоване управління нарядами патрульної служби), мета якої вдосконалення організації діяльності з управління силами Національної поліції для ефективного реагування на відповідні повідомлення про правопорушення. Система працює таким чином: оператор служби «102» або черговий районного відділу Національної поліції отримує повідомлення про подію та направляє відомості про неї до чергового-диспетчера, який визначає відповідний патруль та координує його роботу шляхом спостереження за роботою патрулю на маршруті та керує його роботою в автоматизованому або голосовому режимі.

Основою системи «ЦУНАМІ» є інформаційна система автоматизованого робочого місця працівника підрозділу «102» (АРМ «Оператор «102»») за допомогою якої оператор або черговий отримує інформацію про абонента ще до відповіді на дзвінок, зокрема, щодо даних про власника номеру телефону, кількість дзвінків, що надходили з цього номеру, попередження про дзвінки осіб, які є психічно хворими, «телефонними терористами» тощо. Після прийняття виклику оператор складає картку події, в якій вказує місце та час події, особу заявника, попередньо кваліфікує правопорушення, вказує територіальний орган Національної поліції, до територіальної юрисдикції якого належить дане правопорушення та інші відомості. Після цього картка надходить до чергового відповідного відділку поліції [25].

З автоматизованою системою «ЦУНАМІ» нерозривно пов'язаною є програма «Логістична

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

інформаційна система - мобільна» («LIS-M»). Дана програма завантажується на планшетні комп'ютери, що використовуються патрульними поліцейськими. «LIS-M» дозволяє керувати викликами поліцейських, зокрема показує чергу викликів, сортує їх за критерієм важливості, показує контактні дані особи, що здійснила виклик тощо. Крім того, за допомогою даною програми забезпечується доступ до реєстру транспортних засобів, зброї, та інших.

Таким чином, Національна поліція України використовує у своїй діяльності, в основному, інформаційні технології обробки даних управління та інформаційні технології автоматизованого офісу. При чому перші функціонують для задоволення потреб Національної поліції, а другі - для задоволення потреб населення.

Отже, виходячи з цього, можна класифікувати інформаційні технології, які використовує Національна поліція, на дві групи:

- 1) інформаційні технології, що поліпшують діяльність Національної поліції України;
- 2) інформаційні технології, що забезпечують взаємодію населення з Національною поліцією України.

До перших належать: бази даних єдиної інформаційної системи Міністерства внутрішніх справ, автоматизована інформаційна система оперативного призначення, інформаційні ресурси інших органів державної влади, Єдиний реєстр досудових розслідувань, інформаційно-телекомунікаційні системи і банки даних Інтерполу та Європолу. До других належать: інтерактивні веб-ресурси, де населення може дізнатися інформацію про стан діяльності поліції, та електронні консультації.

Виходячи з вищезазначеного, можна побачити, що інформаційні технології, що поліпшують діяльність Національної поліції України, значно більші за своїм обсягом, ніж інформаційні технології, що забезпечують взаємодію населення з Національною поліцією України, мають достатнє нормативно-правове врегулювання та широко використовуються Національною поліцією у її діяльності.

Доцільним, на думку вчених, було б прийняття Міністерством внутрішніх справ інструкції з порядку створення і ведення Національною поліцією України веб-сайтів, що забезпечують інформування громадськості про стан злочинності в регіоні та реалізацію зв'язку поліції з населенням, що покладала б обов'язок ведення таких ресурсів на Головні управління Національної поліції в областях. **Висновки.** Інформаційні технології набувають дедалі більшого значення в сучасному

світі, і майже не залишається сфер, які б не були охоплені інформаційними технологіями. Тому логічним є те, що інформаційні технології широко використовуються різними державними органами, в тому числі і Національною поліцією України.

Інформаційні технології, що використовуються Національною поліцією України можуть бути поділені на дві категорії:

- 1) інформаційні технології, що поліпшують діяльність Національної поліції України;
- 2) інформаційні технології, що забезпечують взаємодію населення з Національною поліцією України.

Однак дані категорії мають різний стан нормативного врегулювання та обсяг використання. Тому в даному контексті важливим є посилення співпраці Національної поліції з населенням та доповнення нормативної бази положеннями, що поширювали б використання інформаційних технологій, що забезпечують взаємодію населення з Національною поліцією України. Важливим є також впровадження сучасних програм аналізу, які б змогли передбачити можливі вчинювані правопорушення.

Література

1. Бочковий О.В. Ігнорування інформаційно-технічного прогресу органами досудового розслідування в Україні: хронічна риса чи тимчасове явище? *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 3. С. 223-231.
2. Автоматизовані системи. Терміни та визначення: ДСТУ 2226-93. Чинний від 1994-07-01. Київ: Держстандарт України, 1993. 91 с.
3. Беляков К.І. Інформатизація в Україні: проблеми організаційного, правового та наукового забезпечення. Монографія. - К. : КВІЦ, 2008 - 576 с.;
4. Берназ П. В. Інновації - основа криміналістичного забезпечення діяльності з розслідування злочинів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 4. С. 49.;
5. Власюк О. В. Роль і місце кримінального аналізу у розкритті та розслідуванні злочинів на державному кордоні України. Матеріали постійно діючого науково-практичного семінару. Харків: Ін-т підготовки юрид. кадрів для СБУ Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого, 2011. Вип. 3. Ч. 1. С. 82-85.
6. Задорожний Ю.А. Проблемы информационно-аналитического обеспечения ОРД в современных условиях. Выявления, фиксация та використання доказів у процесі досудового слідства. *Вісник ЛАВД імені 10-річчя незалежності України*. Спеціальний випуск. Луганськ, 2005. С. 89-99.

7. Заєць О.М. Інститут аналітичного супроводження досудового розслідування кримінального провадження в Україні. Сучасний стан і перспективи розвитку. *Вісник кримінального судочинства*. 2016. № 4. С. 17-25.

8. Великий тлумачний словник сучасної української мови / упоряд. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ, Ірпінь: ВТФ: Перун, 2001.\

9. Міжнародна поліцейська енциклопедія: у 10 т. / відп. редактори В. В. Коваленко, Є. М. Моїсеєв, В. Я. Тацій, Ю. С. Шемшученко. К.: Атіка, 2010. Т. VI. Оперативно-розшукова діяльність поліції (міліції).

10. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ: Учеб. пособие. К.: МАУП, 2003. 368 с.

11. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади: автореф. дис. ... канд. наук з держ. управ.: 25.00.02. Запоріжжя, 2008.

12. Мовчан А.В. Теоретичні засади інформаційно-аналітичного забезпечення оперативно-розшукової діяльності. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2011. № 2.

13. Управління органами Національної поліції України : підручник / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доц. В.В. Сокурєнка; [О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, О.В. Джафарова та ін.; передм. В.В. Сокурєнка]; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: Стильна типографія, 2017. 580 с.

14. Галючек А., Журавльов В. Інформаційне та аналітичне забезпечення оперативно-розшукової діяльності спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю ОВС: метод. рек. Запоріжжя: Запорізький юридичний інститут ДДУВС, 2008. С. 7-8.

15. Про Національну програму інформатизації: Закон України від 4 лют. 1998 р. № 74/98-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 27- 28. Ст. 181;

16. Андрощук О. В., Кондратенко Ю. В., Головченко О. В., Ворона Т. О., Петрушен М. В. Інформаційні технології та їх вплив на розвиток суспільства. Центр воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, 2014. № 1 (50). С. 42-27.

17. Хахановський В. Г. Інформаційно-аналітичне забезпечення ОРД: основні поняття та нормативно-правова база. Шляхи вдосконалення оперативно-розшукової діяльності ОВС. *Вісник ЛІВС*. Львів, 2002. № 2(1). С. 191-195.

18. Шехавцов Р. М. Впровадження технологій 3D моделювання у розслідуванні злочинів: правові та криміналістичні проблеми. Криміналістика XXI століття: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25-26 листоп. 2010 р.). Харків, 2010. С. 166-170.

19. Юсупов В. В. Криміналістика в Україні у XX-XXI століттях: монографія. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 556 с.

20. Голосніченко І. П. Адміністративне право України (основні категорії і поняття). Київ: ГАН, 2005. С. 40-45.

21. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 р. № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.

22. Про затвердження Положення про порядок ведення Єдиного реєстру досудових розслідувань: наказ ГПУ від 06.04.2016 № 139, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 05 травня 2016 р. за № 680/28810.

23. Кримінальний процесуальний кодекс від 13.04.2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>

24. Про затвердження Положення про Національну поліцію: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2015р. № 877. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-p>

25. Бараненко Р. В. Дослідження особливостей функціонування програмного забезпечення системи централізованого управління нарядами патрульної служби «ЦУНАМІ». *Юридичний бюлетень*. 2016. Вип. 2. С. 129-138.

Мельнікова О. О.,
викладач кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення
Одеського державного університету
внутрішніх справ